

Internationell konferens om språkvård

– värdigt adjö till Språknämnden

Kommer kinesiskan att bli det stora gemensamma språket i världen om några årtionden? Borde de nordiska språken slås ihop och bilda ett enda språk för att ha någon möjlighet att överleva? Vilka kriterier ska vara avgörande när man bestämmer vilka språk som ska vara officiella i en internationell organisation? Det här var några av de många frågor som diskuterades på en internationell forskningskonferens om språkvård och språkpolitik i Saltsjöbaden i början av juni i år. Konferensen samlade nästan hundra deltagare och ett antal eminenta föredragshållare från olika håll i världen. Syftet med konferensen var att uppmärksamma, stimulera och initiera svensk och även nordisk forskning om språkpolitik och språkvård. Konferensen ordnades av den numera nedlagda Svenska språknämnden med stöd av Vitterhetsakademien och Språkrådet, och innebar samtidigt ett storstiltat farväl till nämnden. Svenska språknämnden och Sverigefinska språknämnden ingår numera i den nya myndigheten Språkrådet.

Konferensens öppningsanförande hölls av Sveriges kulturminister **Lena Adelsohn Liljeroth**. Hon betonade vikten av att stärka och utveckla språkpolitiken både i Sverige och inom EU och hon tog bl.a. upp förslaget till språklag där svenskan slås fast som huvudspråk i Sverige. Lagförslaget lyfter också fram de fem nationella minoritetsspråken (finska, meänkieli, samiska, romani chib och jiddisch) liksom rätten att använda sitt modersmål. Att lagstifta om svenskan som huvudspråk har enligt Lena Adelsohn Liljeroth både praktisk och symbolisk betydelse. Men enbart lagar räcker inte, anser hon, utan det krävs också insatser på andra områden, t.ex. inom kulturpolitiken.

Flerspråkigt EU en förutsättning för utveckling

EU:s kommissionär för flerspråkighet **Leonard Orban** betonade vikten av att utveckla mångspråkigheten och öka de kulturella insikterna inom EU. Han redogjorde också för de fördelar som kunskaper i många språk ger både EU-medborgarna själva och EU som organisation. För att EU ska kunna utvecklas och hävda sig på den globala marknaden krävs en stark satsning på andra språk än enbart engelskan. EU-kommissionens mål är att alla EU-medborgare ska behärska minst tre språk på avancerad nivå.

Kriterierna för valet av språk i EU bör övervägas noga

Språksociologen **Ulrich Ammond** från Duisburg-Essen Universitet plenartalade om språkvalen i internationella organisationer och EU, och i synnerhet om de kriterier som tillämpas när en organisation väljer språk. Valet av språk styrs framför allt av två kriterier som åtminstone till synes står i konflikt med varandra: kostnadseffektivitet och rättvisa, dvs. hänsyn till de medverkande parterna. Men för att en organisation ska kunna vara effektiv förutsätts också i längden att alla parter känner sig rättvist behandlade och representerade i organisationen. Språkvalen i en internationell organisation måste därför baseras på en överenskommelse. Med andra ord leder en rättvis behandling av språken i längden också till en kostnadseffektiv organisation. Det motsatta kan däremot leda till

stora problem mellan deltagarländerna, till och med krig.

Ammond nämnde FN som ett exempel på att valet av språk också kan ha politiska grunder: tyska och japanska kunde inte bli officiella språk när FN grundades 1945 och arabiskan togs in som officiellt språk i samband med oljekrisen 1973.

Godtagbara argument A och O vid språkreformer

Sally Johnson från universitetet i Leeds utgick i sitt plenarföredrag från den tyska stavningsreformen från år 1996 och de starka reaktioner den gav upphov till bland språkbrukarna. När en statlig myndighet reglerar språket leder det lätt till protester från allmänheten och därför är det viktigt att myndigheten har klara och välgrundade argument som motiverar ändringen och som gör att reformen genast förankras bland språkbrukarna. Avsaknaden av godtagbara argument som stöder sig på forskning är den främsta orsaken till att språkliga reformer inte alltid haft den genomslagskraft som önskats. Språkvården bör därför framför allt vara framsynt och öppen för hur standarden ser ut i framtiden. Språket och de konventioner som förknippas med det förändras med tiden och därför krävs en större medvetenhet om detta bland forskarna och en forskning som leder fram till mer moderna språkteorier, hävdade Sally Johnson avslutningsvis.

Är engelskans era som världsspråk över?

Den brittiske språkforskaren **David Graddol**, författare till boken *English Next* utgiven av British Council var också en av plenarföreläsarna på konferensen. Han gav i sitt föredrag en översikt av engelskans ställning i världen i dag. Engelskan växer explosionsartat som lingua franca i världen samtidigt som destandardiseringen av engelskan fortsätter. På samma gång ökar betydelsen av de nya formerna av engelska som uppstår när engelskan används av talare med ett annat modersmål, t.ex. kinesisk engelska och indisk engelska. Informatiseringen av samhället och demokratiseringen av publikationsverksamheten innebär också att vem som helst har tillgång till engelskan. I stället för en enda standard för engelskan får vi acceptera många olika standarder. Det här är också något som språkundervisningen på universitetet borde ta fasta på i t.ex. utbildningen av ekonomer och ingenjörer. Graddol betonade dock behovet av språkundervisning i alla språk, inte bara engelska. I framtiden behövs personer med kunskaper i olika språk, och han anser därför att det t.ex. inte är någon idé att undervisa samtliga engelska skolelever i franska, utan undervisningen borde diversifieras.

Framtiden för de små nationella språken ter sig enligt Graddol inte alltför ljus och domänförklustererna är ett faktum för de små språken som överlever, anser han. Graddol visade också kurvor över den

förväntade utvecklingen av språken i världen inom de närmaste årtiondena och det beräknade antalet talare år 2050. Hur språken kommer att växa eller minska är naturligtvis omöjligt att förutspå exakt, men vissa trender är ändå mycket tydliga. Portugisiskan ökar kraftigt i världen, italienskan och ryskan går nedåt. Engelskan går spikrakt uppåt, men spanskan och hindi ökar så starkt att de kan tänkas utmana engelskan. Ännu kraftigare är ökningen för arabiskan. Kinesiskan (mandarin) är som väntat i en egen klass och klassar ut alla andra språk. År 2050 beräknas kinesiskan vara dubbelt så stor som engelskan och det innebär naturligtvis stora förändringar för t.ex. språkundervisningen överallt i världen.

Effekterna av myndigheternas kanalbyte utforskat ännu

Också bland sessionsföredragen fanns många intressanta bidrag. Catharina Nyström Höög frågade sig i sitt föredrag vad klarspråk och språkforskning har att ge varandra. Hon efterlyste framför allt forskning i begripligheten av den offentliga kommunikationen. Framför allt måste vi lära oss mer om vilka effekter myndighetskommunikationens "kanalbyte", dvs. övergången från papper till webben, har för medborgarna. Här finns alltså

ännu mycket att göra.

Den finlandssvenska språkvården representerades bland föreläsarna av Charlotta af Hällström-Reijonen. Hon redogjorde för språkvårdens möjligheter att påverka så kallade fast förankrade finlandismer, dvs. sådana inrotade finlandismer som är extra svåra för språkvården att motarbeta, t.ex. användningen av *ännu* och *hämta*.

Nya perspektiv och fräscha idéer

Stämningen på konferensen var synnerligen stimulerande och kreativ med tanke på nya forskningsuppslag, vilket ju också var ett av målen med konferensen. Ur nordiskt språkvårdarperspektiv kändes konferensen ovanligt internationell, eftersom många av deltagarna inte var nordbor. Den något annorlunda konstellationen gjorde också att deltagarna kanske mer frejdigt än vanligt kastade fram spännande uppslag för forskning, framför allt i diskussionerna mellan föredragen. Alla förslag var dock kanske inte så välgrundade och genomförbara, som t.ex. uppmaningen från en av föreläsarna att slå ihop alla nordiska språk till ett som en överlevnadsstrategi.

Samtliga konferensföredrag kommer att publiceras i en konferensvolym som kommer ut sommaren 2009.

Anna Maria Gustafsson

Anna Maria Gustafsson är språkvårdare på svenska avdelningen vid Focis.